

2016-11-24

Socialroteln

RVI-remissvar.SLK@stockholm.se

KF/KS kansli
Stadshuset
105 35 Stockholm

Yttrande över remiss – Förslag till program mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck 2017-2020, dnr 155-1324/2016

Handikappföreningarnas samarbetsorgan (HSO) i Stockholms stad är en paraplyorganisation för funktionshinderorganisationer verksamma inom staden. Vi verkar bl a för att stärka våra medlemsföreningars arbete för mänskliga rättigheter, full delaktighet och jämlikhet på alla områden i samhället. HSO representerar 31 föreningar med sammanlagt drygt 30 000 enskilda medlemmar inom ett brett spektrum av funktionsnedsättningar.

HSO Stockholms stad har tagit del av förslaget och vill inledningsvis påtala att ärendet inte skickats till oss trots att vi borde vara en självskriven remissinstans. Vi har vid ett flertal tillfällen uppmärksammat staden på den särskilda utsatthet som kan uppstå för personer med funktionsnedsättning när det gäller våld i nära relationer.

Inledning

Vi är positiva till att staden aktivt arbetar med frågan om våld i nära relationer och lägger fram konkreta förslag till åtgärder på olika nivåer. Vi vill dock poängtera vikten av att ett funktionshinderperspektiv finns med i det arbetet och att den särskilda utsatthet som kvinnor, män, flickor och pojkar med olika funktionsnedsättningar befinner sig i vad gäller våld i nära relationer uppmärksammas mer.

I stadens budget för år 2016 står att våld i nära relationer för personer med funktionsnedsättning behöver uppmärksammas tydligare. Tyvärr kan vi inte se att skrivningen har fått något genomslag i programförslaget. I inledningen nämns prioriterade grupper och fokusområden, exempelvis hedersrelaterat våld samt HBTQ-personer. Personer med funktionsnedsättning omnämns dock inte, trots att det är väl känt att denna grupp är utsatt för våld eller hot om våld i betydligt högre utsträckning än genomsnittet av befolkningen.

Det saknas också ett resonemang om möjliga strukturella orsaker till den förhöjda risken och de särskilda omständigheter som kan finnas med när personer med funktionsnedsättning utsätts för våld i nära relationer.

Stadens rapport Trygghet i Stockholm

I rapporten *Trygghet i Stockholm år 2014*, som baseras på stadens trygghetsmätning, fanns inte variabeln funktionsnedsättning redovisad. När vi begärde en särskild redovisning för denna variabel framkom, liksom vid mätningen 2011, att personer med funktionsnedsättning känner större oro för att bli utsatta för misshandel, hot, rån och trakasserier jämfört med befolkningen i övrigt. För män och kvinnor med funktionsnedsättning är det dubbelt så många (4 procent mot 2 procent) som varit utsatta för våld i nära relationer. För kvinnor med funktionsnedsättning ser det än mer alarmerande ut. 5,3 procent av kvinnorna med funktionsnedsättning jämfört med 2,1 procent av kvinnorna i övrigt, uppger att de varit utsatta för våld i nära relationer. Ett resultat som stadens funktionshinderombudsman uppmärksammade i sin årsrapport år 2015. Där konstateras också att både antalet brott och rån mot personer med funktionsnedsättning har ökat i länet sedan 2011.

Våld mot personer med funktionsnedsättning

Våld mot personer med funktionsnedsättning är ofta direkt eller indirekt riktat mot själva funktionsnedsättningen. Utövaren ”slår där det gör mest ont”. Den som har en funktionsnedsättning är ofta i en extra känslig beroendeställning gentemot den som utövar våldet – det kan vara både vårdgivare och anhöriga – och det kan därför vara svårare att komma loss från sin situation. Våldet kan pågå över längre tid då den utsatte ofta har ett begränsat nätverk och små möjligheter att själv söka stöd och hjälp. En ytterligare faktor som kan påverka den enskildes uppfattning och medvetenhet om att våld i någon form förekommer är personliga förutsättningar att uppfatta detta, eller om man sedan tidig barndom eller under lång tid varit särbehandlad och utsatt för kränkande behandling.

Vi noterar att man i förslaget lyfter fram personer med någon form av funktionsnedsättning vilket givetvis är positivt. Med hänvisning till bl.a. *Trygghet i Stockholm år 2014* anser vi dock att gruppen personer med funktionsnedsättning borde vara prioriterad och särskilt omnämnd redan i inledningen samt ha ett eget avsnitt i texten. Vi anser också att den särskilda situation som personer med funktionsnedsättning befinner sig i kräver riktade insatser från staden.

Det är nödvändigt att staden i sina undersökningar och brottsförebyggande arbete har med variabeln funktionsnedsättning och att den redovisas. Bara då är det möjligt att få en mer korrekt bild av hur utbrett våld i nära relationer är hos stadens medborgare och hur olika grupper drabbas. Som exempel på detta vill vi nämna den uppmärksammade rapporten *Slagen Dam*. När två frågor om funktionsnedsättning analyserades närmare i en särredovisning framkom att kvinnor med funktionsnedsättning var utsatta för våld i högre grad än kvinnor utan funktionsnedsättning. Även andra mindre studier bekräftar att kvinnor med funktions-

nedsättning är lika eller mer utsatta för mäns våld i nära relationer än kvinnor generellt. Av kvinnor med psykisk ohälsa hade ända upp till 70 % erfarenhet av våld och övergrepp. Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) redogör i sin rapport ”Våld mot kvinnor med funktionsnedsättning” om kunskapsläget och vad som krävs för ett bättre bemötande. Där konstaterats också att kunskapen om våld mot män med funktionsnedsättning är bristfällig men att det finns studier som pekar på att de är mer utsatta för våld och övergrepp än män utan funktionsnedsättning.

Centrala begrepp

I ärendet återfinns definitioner av centrala begrepp. Det är utmärkt att texten på ett tydligt sätt markerar att våldet kan ta sig många olika uttryck. Det ligger nära till hands att förknippa våld i nära relationer med endast aktivt våld, liksom att betona det fysiska våldet. Men våld innebär allt som skadar, smärftar, skrämmar eller kränker offret. Det kan – utöver direkta fysiska eller psykiska övergrepp – även handla om materiella och ekonomiska faktorer, eller om passiva övergrepp såsom försummelse eller att förhindra att den utsatta personen får vitala behov tillgodosedda. Endast vetenskapen om att våldet kan komma att upprepas, är en form av psykiskt våld i sig.

Preventivt arbete

Vi noterar att staden avser att arbeta preventivt på olika nivåer; primär-, sekundär- respektive tertiärpreventivt. Det handlar om upplysning och attitydförändringar för att förebygga våldshandlingar, om insatser när våldet redan ägt rum, liksom om stöd till bearbetning av trauman etcetera. Även den som är vållande kan behöva insatser i syfte att förebygga att våldet upprepas på kortare eller längre sikt. I det preventiva arbetet måste fler personer erbjudas ökad kunskap om ämnet. Om kompetensen ökar finns anledning att tro att fler kommer att upptäcka signaler om våld i nära relationer.

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Vi anser att det är mycket viktigt att staden informerar om FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, och att den i inledningen uppmärksammar att kvinnor och flickor med funktionsnedsättning ofta är utsatta för större risk, både inom och utom hemmet, för våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande.

Artikel 6 handlar särskilt om kvinnor med funktionsnedsättning och deras utsatthet för flerfaldig diskriminering samt att det ska vidtas åtgärder för att garantera dem deras fulla mänskliga rättigheter och grundläggande friheter.

Artikel 16 handlar om rätten att inte utsättas för utnyttjande, våld eller övergrepp och beskriver statens skyldigheter att skydda personer med funktionsnedsättning både inom och utanför hemmet. Staten ska ta särskild hänsyn till könsbaserat våld och könsanpassa lämpliga åtgärder för att förhindra alla former av utnyttjande, våld och övergrepp.

Dessa åtaganden, som Sverige förbundit sig att följa sedan konventionen ratificerats och trätt i kraft 2009, gäller även på den kommunala nivån. Trots det saknas i stadens eget funktionshinderpolitiska program *Stockholm – en stad för alla, Program för delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2011-2016* rätten att inte utsättas för våld och övergrepp. Risken är stor att kvinnor, män, flickor och pojkar med funktionsnedsättning osynliggörs i stadens kvinnofrids- och våldspreventiva arbete om gruppen inte uppmärksammas tydligare i handlingsprogram och policydokument.

Vi anser att konventionen också ska utgöra ett av de dokument som ska vara vägledande för programmet.

Stadens prioriteringar

Då fokus i programmet är förebyggande arbete på olika nivåer är det viktigt att det finns en medvetenhet om konsekvenserna av hur olika stödsystem utformas. Barn med funktionsnedsättningar har en markant förhöjd risk att utsättas för våld, mobbning och kränkande behandling både i skolan och i hemmet. Brister stadens stöd till dessa barn och anhöriga ökar också risken att de utsätts för våld och övergrepp.

Definition av närstående

Vi konstaterar att definitionen av närstående enligt remissen skulle kunna inkludera den personal som arbetar med personer med funktionsnedsättning. Det bör dock klart framgå i definitionen att även olika personalgrupper kan ha en nära relation till en person i beroendeställning.

Vi saknar vidare ett resonemang kring vad som gäller när en person i beroendeställning utsätts för våld eller hot om våld. – Vart ska den enskilde, eller personalen, vända sig om de ser missförhållanden? Vart ska de barn och vuxna med olika funktionsnedsättningar som utsätts för våld och övergrepp vända sig om de bor på t.ex. ett gruppboende? Och vem upplyser dem om deras rätt till fysisk och psykisk integritet?

Mörkertal

I rapporten framhålls att mörkertalet är betydande då det gäller våld i nära relationer. Det är sannolikt att andelen fall som uppmärksammas, anmäls eller blir föremål för insatser, är ännu lägre då det gäller våld och övergrepp mot personer med funktionsnedsättning.

En anledning till att särskilt lyfta fram personer med funktionsnedsättning som grupp i detta sammanhang är att en del – främst personer med vissa former av psykiska funktionsnedsättningar eller kommunikationssvårigheter – har svårare att förmedla vad som hänt och därmed kan få problem att få adekvat stöd av sin omgivning eller hos rättsväsendet¹. Personer med funktionsnedsättning har alltså även när de själva anmäler brott svårare att få stöd.

¹ Se t.ex. <http://www.brottsoffermyndigheten.se/nyheter/samre-rattstrygghet-for-barn-med-funktionsnedsattning>

Vi vill också särskilt påtala vikten av könsneutrala formuleringar vad gäller problembilden. Det är viktigt för att brottsoffer som inte passar in i någon mall inte ska känna sig onödigt ifrågasatta.

Skyddat boende

Den som har blivit utsatt för våld kan behöva någon form av tillfälligt eller mer långvarigt skyddat boende. Vi vill särskilt betona att sådana boenden och kriscentrum måste vara tillgängliga för alla personer med någon form av funktionsnedsättning. Det behöver också finnas rutiner för hur eventuella behov av personlig assistans ska kunna tillgodoses.

Vi vill sammanfattningsvis framföra följande.

- Med hänvisning till stadens rapport *Trygghet i Stockholm år 2014* anser vi att gruppen personer med funktionsnedsättning ska vara prioriterad och särskilt omnämnas redan i inledningen.
- Personer med funktionsnedsättning utgör en särskilt utsatt grupp när det gäller våld i nära relationer. Våldet kan också ta sig andra uttryck och följer inte alltid samma mönster som presenteras i dokumentet. Vi anser därför att våld mot personer med funktionsnedsättning – i likhet med vad som föreslås vad gäller hedersrelaterat våld – ska redovisas i ett särskilt avsnitt.
- Att staden ska genomföra riktade satsningar för personer med funktionsnedsättning med tanke på deras förhöjda risk att utsättas för våld och övergrepp i nära relationer.
- Att staden i sina rapporter och undersökningar ska ha med bakgrundsvariabeln funktionsnedsättning och redovisa resultaten, bland annat i trygghetsmätningen.
- Att stadens kvinnofrids- och våldsförebyggande arbete ska rymma ett funktionshinderperspektiv.
- Att kvinno- och brottsofferjourer samt skyddade boenden som staden ansvarar för eller stödjer ska vara tillgängliga för personer med funktionsnedsättning.
- Att FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning ska utgöra ett av de dokument som ska vara vägledande för programmet.
- Att staden vid olika utbildnings- och informationsinsatser vad gäller våld i nära relationer ska uppmärksamma utsattheten för personer med funktionsnedsättning, samt de strukturella orsakerna till detta.

Med vänlig hälsning

Lena Huss
Ordförande

Wanda Scherdin
Kanslichef